

SELEVCIA

AD CALYCADNVM

SAYI III -2013

OLBA KAZISI YAYINLARI

SELEVCIA AD CALYCADNVM III

Olba Kazısı Yayınları

Olba Kazısı Yayınları
SELEVCIA AD CALYCADNVN III

Seleucia ad Calycadnum, hakemlidir ve her yıl Nisan ayında bir sayı olarak basılır. Yollanan çalışmalar, giriş sayfalarında belirtilen yazım kurallarına uygunsa yayınlanır, çalışması yayınlanan her yazar, çalışmanın baskı olarak yayınlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını *Seleucia ad Calycadnum* yayınına devretmiş sayılır. *Seleucia ad Calycadnum* kopya edilemez ancak dipnot referans gösterilerek yayınlarda kullanılabilir.

Seleucia ad Calycadnum, hakemlidir ve her yıl Nisan ayında bir sayı olarak basılır. Yollanan çalışmalar, 7. sayfada belirtilen yazım kurallarına uygunsuzsa yayınlanır, çalışması yayınlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını *Seleucia ad Calycadnum* yayınına devretmiş sayılır. *Seleucia ad Calycadnum* kopya edilemez ancak dipnot referans gösterilerek yayınlarda kullanılabilir.

Editörler

Emel Erten
Diane Favro
Murat Özyıldırım

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Meral Akurgal
Prof. Dr. Salim Aydıöz
Prof. Dr. Halit Çal
Prof. Dr. Çiğdem Dürüşken
Prof. Dr. Emel Erten
Prof. Dr. Diane Favro
Prof. Dr. Turhan Kaçar
Prof. Dr. Gülgün Köroğlu
Prof. Dr. Erendiz Özbayoğlu
Prof. Dr. Scott Redford
Prof. Dr. Aygül Süel
Prof. Dr. Fikret Yegül
Doç. Dr. Sedef Çokay-Kepçe
Doç. Dr. Efrumiye Ertekin
Doç. Dr. Mehmet Fatih Yavuz
Yrd. Doç. Dr. Figen Çevirici-Coşkun
Yrd. Doç. Dr. Merih Ereğ
Yrd. Doç. Dr. Fikret Özbay
Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Murat Özgen
Yrd. Doç. Dr. Sema Sandalçı
Yrd. Doç. Dr. Hacer Sibel Ünalın
Dr. Vujadin Ivanisevic

Seleucia ad Calycadnum
Olba Kazısı Yayınları
Sertifika No:

Sayı: 3

ISBN: 978-6055-668-33-4
Mayıs 2013, İstanbul

Kapak Tasarım

Tuna Akçay

Yazışma Adresi

Okt. Murat Özyıldırım
Mersin Üniversitesi Fen - Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü, Çiftlikköy Kampüsü, 33342,
Mersin - Türkiye
Tel: 00 90 324 361 00 01 - 4735
e- posta: ozyildirimmurat@gmail.com

Adres

Homer Kitabevi ve Yayıncılık Ltd. Şti.
Yeni Çarşı Caddesi, No: 12/A
Galatasaray, Beyoğlu, 34433, İstanbul
Tel: 0212 249 59 02
www.homerbooks.com
e-mail: homer@homerbooks.com
Sertifika No:

Baskı ve Cilt

Yayıncılık Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Litros Yolu, Fatih Sanayi Sitesi, No: 12
197-203, Topkapı - İstanbul
Tel: 0212 612 58 60
Sertifika No:

Dağıtım

Homer Kitabevi ve Yayıncılık Ltd. Şti.
Yeni Çarşı Caddesi, No: 12/A
Galatasaray, Beyoğlu, 34433, İstanbul
Tel: 0212 249 59 02

Seleucia ad Calycadnum | Sayı 3 | Nisan 2013

Olba'da Şeytanderesi Vadisi'ndeki Kaya
Kült Alanında Bulunan Unguentariae
Tuna Akçay
9

2012 Yılı Efes, Ayasuluk Tepesi ve St. Jean
Anıtı Kazıları Depo Çalışmalarından İlk
Gözlemler, Yeni Bir Keşif: Ayasuluk'ta Cam
Atölyesi
Ebru Fatma Fındık
31

Bizans Sikkelerinde Başmelek Mikhail ve
Aziz Mikhail Tasvirleri
Ceren Ünal
49

Klaros Kasesi ve Anadolu'da Pers
Egemenlik Döneminde Cam Kase Üretimi
Konusunda Düşünceler
Emre Taştemür
65

Silifke Müzesi'nden Erken Bizans
Dönemine Ait Gümüş Tılsım
Gülğün Köroğlu
81

Olba Kazılarında Küçük Buluntular
Emel Erten
101

Ermeni Baronluğu'nun Kuruluşu
Fatma Akkuş Yiğit
129

Artuklu Türkmenleri'nin Sikkelerinde
Mitolojik Bir Yaratık: "Çift Başlı Kartal"
Ramazan Uykur
145

Fatsa Cıngırt Kayası'ndan Ele Geçen 10
Sikke Üzerine Gözlemler
Ayşe Fatma Erol - Deniz Tamer
159

Genius Loci: Towards a Roman
Understanding of Carthage
Jessica L. Ambler
183

Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Kazısı 2007-
2010 Sezonu Cam Buluntuları "Pencere
Camları"
Tümay Hazineci Coşkun
197

Olba Manastırı: 2012 Yılı Kazı Sonuçları
ve Merkez Mekânlar Üzerine Düşünceler
Murat Özyıldırım
211

Erken Hıristiyanlık Döneminde Cilicalı
Şifavericiler: Dioscorides, Cosmas ve
Damianus
Sevim Ayteş Canevello
223

Osmanlı'nın Arkeoloji Algısı: Kilikia
Örneği
Songül Ulutaş
233

Olba Kazısı Kiremit Örnekleri
Arkeometrik Çalışmaları
Ali Akın Akyol - Ebru Erdoğan Yıldırım - Emel
Erten - Yusuf Kağan Kadioğlu
249

Kitap Tanıtımı

Tanrıça ve Boğa
Emel Erten
269

İstanbul'un Tarihi Eserleri
Ahmetcan Sayalı
277

Anadolu'da Kadın: On Bin Yıldır Eş, Anne,
Tüccar, Kraliçe
Hüseyin Üreten
281

PRAEFATIO

Olba Kazaları'nın süreli yayını *Seleucia ad Calycadnum*'un 2013 yılında üçüncü sayısını sunarken, dergimizin yayın yaşamına aralık vermeden devam etmekte olmasının mutluluğu içinde olduğumuzu belirtmek isteriz. Öncelikle, bu yeni sayıda yayınlanmak üzere çalışmalarını bize göndermek nezaketinde bulunan değerli meslektaşlarımıza, yayın kurulu üyelerimize teşekkürlerimizi sunarız. Onların katkılarıyla ortaya çıkan bu sayının, eskiçağ uygarlıkları ve dilleri, tarihi konusunda çalışan akademisyenlerin ve bu alanlara ilgi duyan okurların yakından tanıdıkları Homer Kitabevi tarafından yayınlanması, yayın ekibimiz için ayrı bir sevinç kaynağıdır. Bizimle çalışmayı severek kabul eden değerli dostumuz, Homer Kitabevi sahibi Ayşen Boylu'ya ve *Seleucia ad Calycadnum*'un bu sayısının grafik düzenlemelerini büyük bir titizlikle gerçekleştiren Sinan Turan'a şükran borçluyuz.

Arkeoloji, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri, Sanat Tarihi konularında çalışan uzmanlara dergimiz kapılarının hep açık olduğunu ve gelecek sayılarımızda onların değerli çalışmalarına yer vermekten mutluluk duyacağımızı belirtiriz.

Editörler:

Prof. Dr. Emel Erten

Prof. Dr. Diane Favro

Murat Özyıldırım (Klasik Filolog, MA)

PREFACE

We are pleased to present volume 3 of *Seleucia ad Calycadnum* which has been continuously published since 2011. First and foremost, we would like to thank all our colleagues for their scholarly contributions and our editorial board for their valued input. Due to their expert participation, we are this and subsequent volumes will be published by Homer Books, widely recognized by those who study ancient civilizations and languages. We are grateful to Ayşen Boylu, owner of Homer Books, who kindly agreed to work with us, and Sinan Turan, who meticulously designed the graphics of this volume.

We would also like to state that our journal is open to scholars of fields of archaeology, ancient languages and cultures and history of art. We would always welcome their works in the forthcoming volumes.

Editors:

Prof. Dr. Emel Erten

Prof. Dr. Diane Favro

Murat Özyıldırım (Classical Philologist, MA)

Olba Kazısı Yayınları
SELEVCIA AD CALYCADNVN

Makale Başvuru Kuralları

Seleucia ad Calycadnum, Olba Kazısı yayını olarak yılda bir sayı yayınlanır. Yayınlanması istenen makalelerin en geç Şubat ayında gönderilmiş olması gerekmektedir. *Seleucia ad Calycadnum*, arkeoloji, eskiçağ dilleri ve kültürleri, eski çağ tarihi, sanat tarihi konularında yazılan, daha önce yayınlanmayan yalnızca Türkçe, İngilizce çalışmaları ve kitap tanıtımlarını yayımlar.

Yazım Kuralları

Makaleler, Times New Roman yazı karakterinde, word dosyasında, başlık tümü 12 punto büyük harf, metin 10 punto, dipnot ve kaynakça 9 punto ile yazılmalıdır. Çalışmada ara başlık varsa, bold ve küçük harflerle yazılmalıdır. Türkçe ve İngilizce özetler, makale adının altında 9 punto olarak ve en az iki yüz sözcük ile yazılmalıdır. Özetlerin altında İngilizce ve Türkçe beşer anahtar sözcük, 9 punto olarak “anahtar sözcükler” ve “keywords” başlığının yanında verilmelidir.

- Dipnotlar, her sayfanın altında verilmelidir. Dipnotta yazar soyadı, yayın yılı ve sayfa numarası sıralaması aşağıdaki gibi olmalıdır.
Demiriş 2006, 59.
- Kaynakça, çalışmanın sonunda yer almalı ve dipnottaki kısaltmayı açıklamalıdır.
Kitap için:
Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., İstanbul.
Makale için:
Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul.
- Makalede kullanılan fotoğraf, resim, harita, çizim, şekil vs. metin içinde yalnızca (Lev. 1), (Lev. 2) kısaltmaları biçiminde “Levha” olarak yazılmalı, makale sonunda “Levhalar” başlığı altında sıralı olarak yazılmalıdır. Bütün levhalar, jpeg ya da tift formatında 300 dpi olmalıdır. Alıntı yapılan levha varsa sorumluluğu yazara aittir ve mutlaka alıntı yeri belirtilmelidir.
- Makale ve levhalar, CD’ye yüklenerek çıktısı ile birlikte yollanmalıdır.

Erken Hıristıyanlık Döneminde Cilicalı Şifavericiler: Dioscorides, Cosmas ve Damianus

Sevim Ayteş Canevello*

Özet

Bu çalışma Erken Hıristıyanlık Dönemi'nde Cilicia'da yaşamış olan üç şifavericiye değinmektedir. MS 1. yüzyılda yaşamış Dioscorides doktor ve Anazarbus'ludur. Aegae'lı olan Aziz Cosmas ve Damianus ise ikizdir ve MS 3.yüzyılda yaşamıştır. İyileştirdiği kişilerden hic para almamış, doktor ve cerrahların azizleri olarak anılmışlardır. Bu üç şifavericinin üzerinde çalışmaktaki amaç hayatlarını inceleyerek tıp dünyasına katkıları üzerinde durmaktır. İlk bölüm hayatları hakkında bilgi verirken ikinci bölümde tıbbi çalışmaları üzerinde durulacaktır. Bu çalışma ayrıca onların Modern tıbbı etkilerininide değinecektir.

Anahtar kelimeler: Tıp, mucize, aziz, bitki, Cilicia.

Abstract

This study deals with three medical specialists from Cilicia in the Early Christian Period. Dioscorides from Anazarbus was a physician who lived in the first century A.D. Saints Cosmas and Damianus were twins from Aegae who lived in the 3rd century and being Christians never took money for their services. Cosmas and Damianus are regarded as the patrons of physicians and surgeons. The central purpose in analyzing Dioscorides, Cosmas, and Damianus is to demonstrate their lives along with their contribution to Medical Work. The story of Dioscorides, Cosmas and Damianus is presented in two parts. The first part deals with their lives and the second part explores their works such as Dioscorides's *Materia Medica* and Cosmas and Damianos' miracles. Their

* Klasik Filolog Sevim Ayteş Canevello (MA) 1837 N. Newcastle Chicago IL 60707 ABD.
E-posta: scanevello@gmail.com.

works became the vehicle to make adjustments in knowledge about Medicine and nature. The study also sheds light on their influence on not only Medicine in their period but also many discipline in the modern science of Medicine.

Keywords: Medicine, miracle, saint, herbs, Cilicia.

İnsan, varolduğundan beri, hastalıklar o günün koşullarına göre tedavi edilmeye çalışılmıştır. Çok erken dönemlerde hastalar, hastalıklarının şifalarını ya bitikilerde aramış ya da tanrı veya üstün başka bir varlıktan çare bulmaya çalışmışlardır. Mısırlılar, bilinen en eski tıbbi bilgilerin bulunduğu bir eser yazmış, jinekolojik, göz, diş ve barsak hastalıklarına çare bulmaya çalışmışlardır. Eski Mısır'da bilinen en eski doktor, MÖ 27'de yaşamış olan Imhotep olmuştur¹. Çin, Hindistan, Mesopotamia ve Amerika kıtasında bulunan birçok uygarlık, kendi tıbbi düzenini geliştirmiştir. Birçok filozofun yaşadığı dönem olan MÖ 5.yüzyılda Hippocrates tıp dünyasına önemli katkılarda bulunmuş, hastalıktan çok hastaya odaklı çalışmış ve haklı olarak "tıbbın babası" kabul edilmiştir². Bu dönemle birlikte birçok başka tıbbi çalışmalar yapılmış, Alexandria maior'daki (İskenderiye) Tıp Okulu bunların önde gelenlerinden biri olmuştur. Romalılar da Yunan tıbbını kendilerine uyarlamış ve geliştirmişlerdir.

Erken Hıristiyanlık Dönemi'nde ise hastalıkları iyileştiren kişiler üstün vasıflı olarak kabul edilerek, Eski Ahit'in Sirach (Ecclesiasticus) 38. bölümünde "...şifavericilere yaptıkları hizmetlerden dolayı saygı duyun. Tanrı, onları yaratmıştır. O, onları ödüllendirecek ve onların meziyeti her şeyin üstünde olacaktır... Tanrı şifanın kaynağını-onlara- vermiş ve (onlar o kaynaklarla ilaçlar yapmış) ve ilaçlarla iyileştirmiş ve acuları dindirmiştir..." der.

Erken Hıristiyanlık döneminden Orta Çağ'a gelindiğinde ise aziz ya da azizelerin bu dünyada Tanrı'nın işlevini gösterdiğine inanılmış, onlar yaptıkları birçok mucizeyle şifa kaynağı olarak görülmüşlerdir³. Onların zamanla sayıları o kadar artmıştır ki sorunu ve dileğini anlatacağı aziz ya da azizeyi bulmak, onunla iletişime geçmek karmaşık bir yapı haline gelmiştir. Her hastalığı iyileştirenin farklı aziz ya da azize olduğuna

1 Adler 2004,3

2 Ibid,9

3 Ward 92, XIII.

inanılmıştır. Örneğin 3. yüzyılda yaşayan ve Alexandria'da ölen Martyr Aziz Apollonia'nın diş ağrı ve hastalıklarını, 3. yüzyılda yaşamış olan Aziz Sabestianus'un vebayı, 4. yüzyılda yaşamış olan Aziz Liborius'un böbrek hastalıklarını iyileştirdiğine inanılmıştır⁴.

Cilicia'da Erken Hıristiyanlık Dönemi'nde birçok şifavericiler yaşamış ve gerek bölgede gerekse Küçük Asia'daki birçok şehirde yaşayanların hastalıklarına çare bulmuşlardır. Bunların bir kısmı "Aziz", "Azize" olarak da anılmış, Erken Hıristiyanlık kaynaklarında övgüyle söz edilmişlerdir. Bunların arasında MS 1. yüzyılda yaşamış, Tarsuslu Paulus'un kuzenleri, Tarsuslu ilk *anargyri*⁵ olarak kabul edilen iki kız kardeş Azize Zenaida ve Philonella'yi⁶, I. yüzyılda Seleucia ad Calycadnum ve çevresinin Hıristiyanlaşmasında en önemli ismi olarak kabul edilen Azize Martyr Thecla'yi, MS 3. yüzyılda Anazarbus'ta ölen *anagyros* Thelelaeus'u, MS 3.yüzyılda yaşamış olan *anagyros* Tarsuslu Diomedes'i, ve aynı dönemde yaşamış olan Aziz Martyr Aegaeli Zenobius'u sayabiliriz.

Bu çalışmanın konusunu oluşturan Anazarboslu Dioscorides, Aegaeli ikiz kardeş Aziz Cosmas ve Aziz Damianus'un seçilmesindeki amaç ise; Farmakoloji, Botanik Bilimi ve Tıp alanında büyük işler başarmış bu kişilerin hayatlarını ve eserlerini inceleyerek çağdaş Tıp dünyasına etkilerini gözler önüne sermektir.

Dioscorides'in hayatıyla ilgili bilgiler, çok kısıtlıdır. Dioscorides, Anazarbus'ta doğmuştur. Kesin doğum tarihi bilinmese de Tiberius, (MS 14-37) ya da Caligula (MS 37-41) yönetimlerinin bulunduğu dönemlerden birinde doğduğu düşünülmektedir⁷. Tam ismi, Anazarbuslu Pedanius Dioscorides'tir. Cilicia'yi çok sevdiğini ve orali olmakla övündüğünü, bunu da, Cilicia'da bitkilerin, gezip gördüğü diğer yerlere göre çok daha iyi yetiştiğini bildirdiğinden anlaşılmaktadır⁸. Kendisi, doğduğu şehirle o kadar bütünleştirilmiştir ki bazı elyazmalarında ise ismi sadece *Anazarbuslu* olarak geçmektedir.⁹

Dioscorides, gençlik yıllarında Tarsus'ta ve Alexandria'da bitkisel ve hayvansal ürünlerden ilaç yapımı üzerine eğitim almış, Hippocrates ve ilaçlar üzerine tıbbi çalışmaları olan, MS 1. yüzyılda yaşamış Tarsuslu

4 Ibid, 35.

5 *Anargyri*, hiçbir para ya da çıkar gözetmeksizin hastaları iyileştiren şifavericilerdir. Bunların arasında MS 3. yüzyılda yaşamış olan Tryponus, Anazarbuslu Thalelaeus, Nicomedialı Pan-teleimonus, Alexandrialı Cyrus ve Iohannes'in isimleri sayılabilir.

6 Englebett 1994, 387.

7 Scarborough 2007, 77.

8 Riddle 1985, 1.

9 Ibid.

Arius'un öğrencisi olmuştur¹⁰. Tıp eğitiminden sonra, Roma ordusunda askeri doktor olarak görev yapmıştır¹¹. Orduda bulunması sayesinde birçok yerde bulunmuş, gittiği yerlerin ilaç ve bitkilerini incelemiş ve kayıtlara geçirmiş, bu çalışmalarını *De Materia Medica* adı altında beş bölümden oluşan bir eserde toplamıştır. Dioscorides, eserini hocası Tarsuslu Arius'a ithaf etmiş, eserin girişinde ona bir bölüm ayırmıştır. Bu eserinden Dioscorides'in Küçük Asia'nın birçok eyaletinde, şehrinde ve dağlarında, Syria'da, Yunanistan'da ve adalarda ayrıca Italia'da, Hispania'da, Mısır'da, Libya'da, Etiyopya'da, Somali'de, Hindistan'da, İran'da, Kızıldeniz'de Fransa'nın güney kıyılarında ve dünyanın başka birçok yerinde bulunduğu anlaşılmaktadır. *De Materia Medica*'nın el-yazmaları, Latince versiyonuyla Orta Çağ'da yaygın biçimde kullanılmış, ilk Latince basımlı versiyonu ise 1478 yılında yapılmış, daha sonra ki yıllarda ise Kastilya İspanyolcası, Hollandaca, Fransızca ve İtalyanca olarak basılmıştır¹². *De Materia Medica*, çoğunluğu bitkiler olmak üzere hayvan ya da mineralden oluşan binin üzerinde ilaçlardan oluşmaktadır. 16. yüzyılda oluşturulan bir indekste Dioscorides'e atfedilen 4740 adet tıbbi kullanımları olan ilaçlar ve bunların uyarıcı, antiseptik, antiinflamatuar ilaçlar olduğu belirtilmiştir¹³. Orta Çağ'da İslam tıp bilginleri ve bitkicileri de Dioscorides'in eserini çok kullananlar arasındadır. Birçok defa Arapçaya tercüme edilmiştir. Örneğin İbn Cülcül, 10. yüzyılda Dioscorides'in *De Materia Medica* adlı eserini Arapçaya tercüme ederken bu esere bir şerh yazmış ve demirhindi, kâfur, sandal ağacı ve kakule gibi birçok yeni madde eklemiştir. Ayrıca birçok yeni bitki türünü, bunların özelliklerini ve çeşitli hastalıkların tedavisindeki kullanım alanlarını tespit etmiştir¹⁴.

Dioscorides'in eserinde I. Kitap; merhemler, yağlar, ağaçlar, çalılardan, II. Kitap; hayvan ve hayvan ürünlerinden, tahıllardan, birtakım baharatlardan, III. Kitap; bitki köklerinden, sularından, baharatlardan ve tohumlardan, IV. Kitap; baharat ve bitki köklerinden ve V. Kitap; şarap ve minerallerden bahsetmektedir. Eserinde genel olarak, adı geçen her bitkinin adı altında; bitkinin çizimi, yetiştiği yer, tanımı, özelliği, hazırlanışı, tıbbi kullanımı, yan etkileri, dozajı, hayvanlar üzerinde etkileri,

10 Riddle1985, 7.

11 Riddle 1985, 1.

12 Scarborough 2007,76

13 Riddle 1985, XVIII.

14 İslam tıp bilginlerinin Dioscorides'e ilgisi üzerine bilgiler için Prof. Dr. Salim Aydüz'e teşekkür ederim.

medikal dışı kullanımlarından bahsetmektedir. Dioscorides, eski dünyanın birçok yerinde bulunduğu için hangi bitkinin en iyisinin hangi şehir ya da bölgede yetiştiğini de bildirmektedir. Bu bitkilerin ne zaman toplanması ve nasıl saklanması gerektiği konusunda açıklayıcı bilgiler de eserinde bulunmaktadır.

Dioscorides eserinde, Cilicia'da yetişen birçok bitkiden ve bu bitkilerin şifaverici özelliğinden bahsetmektedir. Örneğin V. kitabında en iyi baldıran otunun Cilicia'da yetiştiğinden bahsederek bu bitkinin çiçeklerinin Güneş görmeyen bir ortamda kurutularak bir seramik kavanozda saklanmasını yazar. Bu bitkinin kaynatılıp içildiğinde mide ve barsak rahatsızlığına da iyi geldiğini, keramik bir kapta kömürde yakıldığında (küllerinin) göz ilaçlarına katılabileceğini bildirir¹⁵. Aynı kitapta en iyi zufa otu şarabının Cilicia'daki zufa otundan yapıldığını ve bunun öksürük ve bronşiti giderici, ateş düşürücü, idrar söktürücü özelliğinden bahseder¹⁶. Dioscorides, kimi bitkilerin Cilicia'da halk arasında başka isimlerle adlandırıldığını belirtir. Örneğin; IV. Kitapta "cocculus" bitkisinin Cilicia'da "coccum" olarak adlandırıldığını yazar. Bunun meşe ağacında yetişen ve salyangoza benzeyen bir çeşit meyve olduğunu ve sirkeyle karıştırıldığında yaralara ve güç kaybına iyi geldiğini bildirir¹⁷. *Parnassia palustris* bitkisinin Cilicalılar tarafından "cinna" olarak adlandırıldığını, göz hastalıklarına, tohumlarının ise mide ve barsaklara iyi geldiği yine onun verdiği bilgiler arasındadır¹⁸.

Bu çalışmanın diğer başlığını oluşturan MS 3.yüzyılda yaşamış ikizler; Aziz Cosmas ve Damianus'tur. İkizler, Aigae'lı, köken olarak ise Arap'tır¹⁹. Anneleri Theodora, onların Tıp Eğitimi almasında çaba göstermiş, onlar da hem hayvanların hem de insanların hastalıklarına çare bulmuşlardır. Hastaları hiçbir ücret almadan tedavi etmişlerdir. Bu gruba dâhil olan şifavericiler, "*anargyroi*" (parasız/ücretsiz) olarak adlandırılmışlardır²⁰.

Bu aziz kardeşler, gerek yaşarken gerekse öldükten sonra birçok mucizeler gerçekleştirmiştir. Hiçbir karışılık beklemeden hastaları iyi-

15 Gunther 1959, 603.

16 Ibid, 617.

17 Ibid, 440.

18 Ibid, 428.

19 "... *Cosmas et Damianus, fratres Arabes, in Aegea urbi nati, nobiles medici, imperatoribus Diocletiano et Maximiano, non magis medicinae scientia quam Christi virtute, morbis etiam insanabilibus medebantur...*" Guéranger 1903, 275; Wasel 1557, 146; Allan 1993, 174; Koroglu 2006, 245; Skrobucha 1965, 15;

20 Skrobucha 1965, 9.

leştiren ikizlerden Damianus, Palladia adında bir kadını iyileştirmiş, Palladia, şükran ifadesi olarak ona üç yumurta vermiştir²¹. Bu duruma çok sınırlanan Cosmas, Damianus ile birlikte gömülmek istemediğini bildirirse de cenazede, onlar tarafından iyileştirilen bir deve görünerek mucizevi olarak insan gibi konuşmaya başlayıp bu ikiz kardeşin birlikte gömülmesi gerektiğini bildirmiştir²².

Bilindiği gibi Diocletianus ve Maximianus döneminde Hıristiyanlara karşı büyük bir kıyım olmuştur. Bu dönemde Praefectus Lysias'ın emriyle Cosmas ve Damianus işkence edilip denize daha sonra da ateşe atılmış ancak mucizevi bir şekilde kurtulmuşlardır. Ancak yine de bu korkunç işkencelerin sonunda başları kesilerek öldürülmüşler ve şehit kabul edilmişlerdir²³. Azizlerin ünü Batı Avupa'ya kadar yayılmış, 526 yılında Papa IV. Felix tarafından Roma'da adlarına bir kilise yaptırılmış, daha sonraki yüzyıllarda ise adlarına ithafen başka birçok kilise inşa edilmiş, hatta ünlü Medici ailesinin koruyucu azizleri olmuşlardır²⁴.

Cosmas ve Damianus, buldukları eserlerde hep birlikte betimlenmiş, kültleri, büyük bir saygı görmüştür. Kalıntıları, 5. yüzyılda Constantinopolis'e getirilmiş, onlar adına en az iki kilise inşa edilmiştir. Bunlardan birini II. Theodosius'un arkadaşı Paulinus ya da 484-488 arasında imparatorluk yapmış Leontius'un annesi Paulina'nın bugünkü Eyüp'te yaptırdığı düşünülmektedir²⁵.

Cosmas ve Damianus, Seleucia ad Calycadnum'un Azize Marytr Thecla'sı gibi mucizevi şekilde birçok kişiyi iyileştirmişlerdir. Bu mucizelerin bir bölümü 10. ya da 11. yüzyıla ait el yazmaları olarak Mısır'daki Edfu Kipti Manastırı'nda bulunmuştur²⁶. Cosmas ve Damianus'un en bilinen mucizesi, bugün Siena'da Aziz Girolamo Kilisesi'nin altarında

21 Bu sahneyi MS 14. yüzyıla tarihlenen Mistra, Metropolis'te bulunan bir freskoda görebiliriz. Rosenqvist 2005, 82; Skrobucha 1965, 9.

22 Bu sahneyi 17. yüzyıla ait Radul ikonunda görebiliriz. Ibid, 50.

23 "... *Quorum religionem cum Lysias praefectus cognovisset, aduci eos ad se jubet, ac de Vivendi instituto et de fidei professione interrogatos, cum se et Christianos esse, et christianam fidem esse ad salutem necessariam, libere praedicarent, deos venerari imperat; et si is recusant, minatur cruciatus et necem acerbissimam. Verum ut se frustra haec illis proponere intelligit: Colligate, inquit, manus et pedes istorum, eosque exquisitis torqueate suppliciis. Quibus jussa exsequestibus, nihilominus Cosmas et Damianus in sentia persistebant... varie et crudeliter tortos securi per percute voluit. Itaque in Jesu Christi confessione martyrii palmam acceperunt...*". Guéranger 1903, 275-6; Booth 2011, 114.

24 Bmj, 1177.

25 Köroğlu 2004, 245; Booth 2011, 115.

26 Booth 2011, 118.

Sana di Pietro tarafından resmedilmiştir²⁷. Bu mucizede, ayağından rahatsız olan zangoç Iustianus, kilisede uyurken, rüyasında Cosmas ve Damianus'u görür. Onlar ölü bir Etiyopyalı'nın bacağına keserek, Iustianus'un hastalıklı ayağına naklederler. Iustianus uyandığında ise tamamen iyileşmiştir²⁸. Bu olayda olduğu gibi mucizelerin çoğunda hastalar düşlerinde Damianus ve Cosmas'ı görmüş ve uyandıklarında iyileşmişlerdir. Festugiere, 5. - 13. yüzyıla tarihlenen kırk sekiz mucizeyi biraya getirmiştir²⁹.

Bu mucizelere genel olarak baktığımızda sorunlar ayrı olsa da anlatı, neredeyse aynıdır; Hikâyenin başında, hasta olan kişi birçok doktora gider fakat şifa bulamaz. Etrafındakiler, Cosmas ve Damianus'un kilisesine giderek dua etmesini tavsiye ederler. Hasta, kiliseye gider, dua eder. Cosmas ve Damionus'u ya uyurken rüyasında ya da uyanıkken onların hayalini görür. Uyandığında ya da kendine geldiğinde mucizevi bir şekilde iyileşir.

Cosmas ve Damianus'un yaptığı tıbbi tedaviler gerek Dioscorides'in bitkiler üzerinde yaptığı çalışmalar Modern Tıp bilimine ışık tutmuştur. Cosmas ve Damianus'un mucizesi günümüzde organ naklinin, Dioscorides'in ise modern eczacılığın temelini oluşturması bakımından önemlidir.

27 Lehrman 1994, 220.

28 Lehrman 1994, 221.

29 Festugiere 1971, 97 - 213.

Kaynakça

Adler 2004

Adler, R., E., *Medical Firsts*, New Jersey.

Booth 2011

Booth, P., "Orthodox and Heretic in the Early Byzantine Cults of Saints Cosmas and Damian", *An Age of Saints?: Power, Conflict and Dissent in Early Medieval Christianity*. Leiden: Brill.

Br Med J 1902

Br Med J 2:1176-77, England.

Englebbet 1994

Englebbet, O., *The Lives of Saints*, Barnes and Noble Inc.

Everett 2012

Everett, N., *The Alphabet of Galen: Pharmacy from Antiquity to the Middle Ages*, Toronto: University of Toronto Press.

Festugiere 1971

Festugiere, A., J., *Sainte Thecle, Saints Come et Damien, Saints Cyr et Jean, Saint Georges*, Paris.

Guéranger 1903

Guéranger, P., *The Liturgical Year: The time after Pentecost, v. 5-6*, Worcester

Gunther 1959

Gunther, R., T.; *The Greek Herbal of Dioscorides*, Hafner Publishing Co, New York.

Köroğlu 2004

Köroğlu, G., "Bizans'ta Hekim Azizler, Eyüp'teki Kosmas ve Damianos Kilisesi", *VII. Eyüp Sultan Sempozyumu Tebliğler*, İstanbul: 172- 177.

Lehrman 1994

Lehrman, A., "The Miracle of Saint Cosmas and Saint Damian" *Plastic and Reconstructive Surgery*, (July): 218-221.

Matthews 1968

Matthews, L.g., "Cosmas and Damian-Patron Saints of Medicine and Pharmacy: Their Cult in England," *Med Hist*. July; 12 (3): 281-288.

Riddle 1985

Riddle, J., M., *Dioscorides on Pharmacy and Medicine*, Austin: University Texas Press.

Rosenqvist 2005

Rosenqvist, J., O., *Interaction and Isolation in Late Byzantine Culture*, New York.

Scarborough 2007

Scarborough, J., "Dioscorides of Anazarbus for Moderns" *Pharmacy in History*, Vol. 49, 2, pp 76-80.

Ward 1992

Ward, B.; *Signs and Wonders: Saints, Miracles and Prayers from the 4th Century to the 14th*, Variorum, Vermont.

Witzel 1557

Witzel, G., *Historiae De Divis Tam Veteris Quam Novi Testamenti Tempore Celeberrimis.*